

I

Era pe la sfârșitul lui noiembrie. Pe o vreme de moină, către ora nouă dimineața, acceleratul de Varșovia se apropia în plină viteză de Petersburg. Ceața era atât de groasă, încât lumina zilei răzbea cu greu, iar prin ferestrele vagoanelor, de-a lungul liniei ferate, nu se putea desluși nimic la zece pași. Printre călători se aflau și unii care se întorceau din străinătate; cele mai ticsite erau însă compartimentele de clasa a treia: lume mărunță, oameni purtați de nevoie și de treburi zilnice, venind de pe meleagurile mai apropiate. Cum era și firesc, toți păreau obosiți, rebegiți de frig, cu pleoapele grele ca după o noapte de nesomn și obrajii de o paloare alb-gălbuie, ca și când ceața și-ar fi pus pecetea și pe chipurile lor.

Odată cu revărsatul zorilor, într-un compartiment de clasa a treia, se treziră așezați față în față, lângă aceeași fereastră, doi călători – amândoi tineri, amândoi modest îmbrăcați și fără bagaje, amândoi având o figură destul de plăcută și, în sfârșit, amândoi dornici să lege o conversație. Și dacă cei doi ar fi bănuit în clipa aceea unul despre altul câte ciudățenii ascunde fiecare, ar fi rămas desigur uimiți că întâmplarea îi pusese astfel față în față, într-un vagon de clasa a treia a trenului accelerat Varșovia-Petersburg. Primul să tot fi avut douăzeci și șapte de ani – era scund și îndesat: avea părul creț, bătând în negru și niște ochi cenușii, mici, dar plini de foc. Nasul îl avea mare și cam turtit, pomeții obrazilor proeminenți, iar buzele-i subțiri schițau mereu un zâmbet insolent, sfidător, uneori chiar răutăcios. Numai fruntea, mare și frumos boltită, părea menită să compenseze întru câtva partea de jos a obrazului, atenuând asimetria unor trăsături prea dure. Ceea ce se arăta mai izbitor la prima

vedere era paloarea cadaverică a feței, care dădea chipului său un aer de istovire, cu toate că tânărul părea a avea o constituție robustă; în același timp însă, fața lui atrăgea atenția prin ceva imposibil de definit și care lăsa totuși să se ghicească un temperament frământat de clocotul unor pasiuni mistuitoare, ceea ce nu se potrivea câtuși de puțin nici cu zâmbetul acela sfidător și arogant și nici cu privirea-i aspră și plină de orgoliu. Bine încotoșmănat într-un cojoc de miel larg și călduros, îmbrăcat în postav negru, nici nu-i păsa de frig, în timp ce vecinul său îndurase cu greu vitregia nopții umede, rusești, de noiembrie, fără să fi fost, desigur, pregătit s-o înfrunte, căci n-avea pe umeri decât o pelerină largă, cu o glugă imensă, așa cum obișnuiesc să poarte călătorii prin străinătăți, departe de ținuturile Rusiei și care pornind în toiul iernii să străbată Elveția sau, spre exemplu, nordul Italiei, nici nu-și pun măcar ipoteza unei călătorii pe o distanță atât de mare ca de la Eidkuhnen¹ la Petersburg. Dar ceea ce era potrivit și cu totul suficient pentru Italia nici pe departe nu făcea față și se dovedea absolut necorespunzător în condițiile climei rusești. Posesorul pelerinei, tânăr și el, tot cam de vreo douăzeci și șase sau douăzeci și șapte de ani, era mai înalt de statură, avea părul foarte bălai și des, obrajii supti și o bărbuță rară și ascuțită, de un blond spălăcit. Ochii lui mari, albaștri aveau o expresie blajină, dar și apăsătoare totodată, cu acea stranie fixitate a privirii după care nu era greu de ghicit, chiar de la prima vedere, un epileptic. De altfel, tânărul avea trăsături plăcute, fine și delicate, iar fața îi era palidă și, în momentul acela, învinețită de frig. În mâini ținea o legăturică – pare-se tot bagajul lui – dintr-un fular decolorat. În picioare purta niște botine cu talpă groasă și ghetre, cu totul nepotrivite portului obișnuit din Rusia. Vecinul său cu păr negru și șubă de miel îl cercetă cu acea curiozitate a omului care nu are altceva mai bun de făcut și, în cele din urmă, se hotărî să intre în vorbă schițând acel zâmbet ironic prin care unii oameni își trădează

¹ Eidkuhnen – stație de cale ferată situată la granița de atunci a Prusiei cu Rusia (n. ed.).

cu nepăsare satisfacția lipsită de delicatețe în fața situației nenorocite a semenului lor.

— Ți-e frig, nu-i așa? întrebă el, mișcând din umeri.

— Ba bine că nu, răspuse vecinul cu o grabă neobișnuită. Și când te gândești că nu-i decât vreme de moină. Ce m-aș fi făcut dacă se nimerea să fie și ger? Nici nu-mi închipuiam că-i așa de frig la noi. Mă dezobișnuisem.

— Vii din străinătate?

— Da, din Elveția.

— Fiuu! Până acolo ai ajuns...?

Călătorul cel negricios fluieră a mirare și izbucni în râs.

Se legă o discuție. Era surprinzătoare bunăvoința cu care tânărul cu păr bălai și pelerină elvețiană răspundea la toate întrebările vecinului său negricios, fără să bage de seamă că unele dintre ele puteau fi socotite fără rost, absolut nelalocul lor și uneori de o indiscreție cam insolentă. Din vorbă în vorbă, mărturisi că într-adevăr lipsise din Rusia vreme îndelungată, mai bine de patru ani, fiind bolnav; fusese trimis în străinătate pentru a se lecu; suferea de o stranie boală de nervi, un fel de epilepsie, care se manifesta prin convulsii și tremurături. Ascultându-l, negriciosul surâse ironic de câteva ori și la urmă pufni în râs când la întrebarea: „Ei, și te-au vindecat?“, cel cu părul bălai îi răspuse: „Nu, nu m-au vindecat.“

— Ehe! Îmi închipui ce de bănet ai cheltuit degeaba, iar noi,ăștia de-aici, ne punem nădejdea în ei, observă veninos negriciosul.

— Adevărat! se amestecă de alături în vorbă un domn neglijent îmbrăcat, de vreo patruzeci de ani, corpulent, cu nasul roșu și coșuri pe obraz, având aerul tipic și înfățișarea unui slujbaş încăruntit prin cancelarii. E perfect adevărat, se pricepe al naibii să pompeze avuțiile Rusiei!

— O, cât de mult vă înșelați în cazul meu! începu pe un ton blând și împăciuitor pacientul medicinei elvețiene. N-aș putea să vă contrazic, desigur, pentru că nu știu exact cum stau lucrurile, însă doctorul meu și-a dat ultimele economii ca să mă pot întoarce în Rusia, după ce aproape doi ani m-a ținut acolo pe socoteala lui.

— Cum adică, n-aveai pe nimeni care să te întrețină? întrebă călătorul cel negricios.

— Absolut pe nimeni. Domnul Pavlișcev, care luase asupra sa grija întreținerii mele în Elveția, a murit acum doi ani. I-am scris după aceea unei rude îndepărtate – soției generalului Epancin; n-am primit însă nici un răspuns, Neavând încotro, am plecat spre țară.

— Și la cine ai de gând să te duci?

— Mă întrebați unde am să trag? Drept să spun, deocamdată nu știu nici eu... Unde s-o nimeri...

— Nu te-ai hotărât încă?

Și din nou, cei doi izbucniră în râs.

— Te pomenești că tot avutul dumitale se reduce la această bocceluță? întrebă tânărul cel brunet.

— Pun rămașag că-i așa cum spune dumnealui, adăugă parcă jubilând slujbașul cel cu nasul roșu. Sunt convins că nu mai ai alte bagaje, deși rămâne perfect valabilă vechea zicală că a fi sărac nu-i cine știe ce mare păcat.

Presupunerea celor doi călători părea a nu fi lipsită de temei și tânărul se grăbi s-o recunoască de îndată.

— Bocceluța dumitale ar putea să aibă totuși o anumită importanță, urmă slujbașul după ce se săturară de râs (de menționat că stăpânul bocceluței, văzându-i veselindu-se atâta, se asocie el însuși în cele din urmă veseliei lor, ceea ce-i făcu să râdă și mai tare) și cu toate că sunt gata să pariez că nu ascunde înăuntru nici fișicuri de napoleoni și nici galbeni olandezi sau austrieci, lucru ușor de constatat judecând după ghetrele de pe încălțăminte dumitale confecționată în străinătate, totuși... Căci dacă la acest modest bagaj poți adăuga o asemenea presupusă rudă, cum ar fi, de pildă, soția generalului Epancin, al cărui nume l-ai pomenit adineauri, atunci și bocceluța dumitale, aș putea spune, va căpăta o anumită pondere. Bineînțeles, numai dacă generăleasa Epancina îți este cu adevărat rudă și nu te înșeli cumva, așa ca omul distrat... Ceea ce e foarte, foarte firesc. Mai ales când are multă fantezie.

— Ei bine, trebuie să recunosc că nu sunteți deloc departe de adevăr, se grăbi să încuviințeze călătorul cel blond. Mă bate gândul și pe mine că mă înșel, pentru că, să vedeți, aproape că nici nu mi-e rudă. De aceea, nici nu m-a surprins faptul că nu mi-a răspuns la scrisoare. Oarecum, mă așteptam la asta.

— Ai stricat degeaba banii pe hârtie și mărci. Hm!... Îmi place însă că ești un om blajin și sincer și asta o spun spre lauda dumitale. Hm!... De altfel, cine nu-l cunoaște pe generalul Epancin? Toată lumea îl știe. Și pe domnul Pavlișcev, răposatul, care te-a întreținut în Elveția, l-am cunoscut. Numai dacă-i vorba de Nikolai Andreevici Pavlișcev, căci erau doi veri primari cu acest nume. Celălalt locuiește și acum în Crimeea. Cât despre Nikolai Andreevici, acela care a răposat, era un om respectabil, cu relații și posesorul a patru mii de suflete...

— Așa îl chema: Nikolai Andreevici Pavlișcev, încuviință tânărul. Cercetându-l cu multă curiozitate și luare-aminte pe domnul atotștiutor.

Într-un anumit mediu social întâlnești adesea indivizi din aceștia, întotdeauna bine informați, cărora nu le scapă nimic; tot neastâmpărul minții lor iscoditoare se îndreaptă de obicei, nestăvilit, într-o singură direcție, firește din lipsa unor interese sau preocupări mai importante, cum ar spune un cugetător modern. De altfel, această „atotștiință“ a lor se limitează la un domeniu destul de restrâns: ei știu unde are serviciu cutare sau cutare, pe cine cunoaște, ce avere posedă, unde a fost guvernator, cu cine e căsătorit, ce zestre i-a adus nevasta, ce rude mai apropiate și mai depărtate are, câți veri primari și de-al doilea etc. etc... De regulă, domnii aceștia atotștiutori umblă rușiți în coate și primesc o leafă de șaptesprezece ruble pe lună. Oamenii, a căror viață ei o cunosc în toate dedesubturile, nici nu și-ar putea explica măcar ce motive anume îi îndeamnă să se agite astfel; și totuși, pentru mulți dintre acești indivizi, toate informațiile acumulate cu privire la diverse persoane, care ca volum ar echivala cu o întreagă disciplină științifică, reprezintă o adevărată bucurie, s-ar zice chiar o supremă satisfacție spirituală.

De altfel, disciplina aceasta pare să fie deosebit de atrăgătoare, căci mi-a fost dat să cunosc numeroși savanți, literați, poeți și oameni politici care-și aflaseră în ea realizarea supremelor reconcilieri și țeluri și care, poate, numai datorită ei făcuseră carieră.

În timpul acestei convorbiri, tânărul negricios se uita cu o privire absentă pe fereastră și căsca întruna, având aerul omului nerăbdător să ajungă cât mai repede la capătul călătoriei. Părea distrat, poate chiar prea distrat, trădând o stranie tulburare, care-l făcea uneori să privească fără a vedea, să asculte fără a auzi, să râdă fără să știe el însuși de ce anume.

— Dacă-mi este îngăduit, cu cine am onoarea?... se adresă deodată domnul cel bubos tânărului blond cu bocceluța în mână.

— Prințul Lev Nikolaevici Mîșkin, îi răspunse prevenitor cel întrebat.

— Prințul Mîșkin, Lev Nikolaevici? Nu cunosc. Mărturisesc că nici n-am auzit vreodată pomenindu-se acest nume, spuse căzând pe gânduri slujbașul; adică nu-i vorba de nume; numele acesta are o vechime istorică și se pare că-l menționează și Karamzin în Istoria sa, eu mă refer la persoană, în sensul că nu prea întâlnești astăzi la tot pasul prinți cu numele de Mîșkin; le-o fi apus faima de altădată.

— Nici nu-i de mirare! reluă îndată prințul. Acum nu mai există alți prinți cu numele de Mîșkin în afară de mine și, dacă nu mă înșel, eu sunt ultimul din această spiță. În ce-i privește pe strămoșii mei, mulți dintre ei erau *odnodvorți*¹. În schimb, tatăl meu a fost sublocotenent în armată, provenit din iuncheri. N-aș putea spune însă cum se face că și generăleasa Epancina e o prințesă Mîșkina, care, pe linie femeiască, se pare că e și ea ultima în genul² ei.

¹ *Odnodvorți* – în regimul feudal, categorie de țărani de pe domeniile statului, care aveau în proprietatea lor mici loturi de pământ și erau investiți cu drept de posesiune asupra iobagilor (n. ed.).

² În limba rusă cuvântul *rod* înseamnă și *neam* și *gen*, ceea ce permite un joc de cuvinte; în cazul de față poate fi luat și în sensul de *ultim vlăstar al familiei* (n. ed.).

— He, he, he! Ultima în genul ei! Foarte spiritual! zise slujbașul râzând.

Gluma aduse un zâmbet și pe buzele domnului cu chica neagră. Prințul se arată cam surprins că a izbutit să spună un calambur, destul de nereușit de altfel.

— Închipuți-vă c-am spus-o așa, într-o doară, explică el oarecum contrariat.

— Se-nțelege, se-nțelege, îl încurajă vesel slujbașul.

— Dar acolo, la profesorul acela, ai urmat, cneaze, și vreo școală? întrebă deodată negriciosul.

— Da..... Am urmat un curs.....

— Uite, eu n-am învățat nimic.

— De altfel, nici eu n-am realizat cine știe ce mare lucru în această privință, spuse prințul, ca și cum ar fi vrut să se scuze. Starea sănătății nu-mi îngăduia un studiu sistematic.

— Pe alde Rogojini îi cunoști? îl întrebă tot așa de brusc tânărul cel negricios.

— Nu, n-am auzit de acest nume. De altfel, nu cunosc aproape pe nimeni în Rusia. Pe dumneata te cheamă Rogojin?

— Da, Parfion Rogojin.

— Parfion? Nu cumva ești din neamul acela al Rogojinilor... începu slujbașul cu un aer important și grav.

— Ba da, sunt chiar din neamul acela, i-o reteză grăbit și nerăbdător brunetul, care din capul locului nu vorbise decât cu prințul, ignorându-l cu desăvârșire pe slujbașul cel bubos.

— Cum adică? exclamă slujbașul, rămânând perplex; căscă apoi ochii mari și, deodată, fața îi luă o expresie de nemărginită admirație, de ploconire înfricoșată. Cum, ești chiar feciorul lui Semion Parfionovici Rogojin, om cu vază, care a decedat acum două luni, lăsând un capital de două milioane și jumătate?

— Și de unde știi, mă rog, că a lăsat exact două milioane și jumătate? îl întrerupse călătorul cel oacheș, fără a catadicsi să-i arunce măcar o privire domnului cu nasul roșu; arătând apoi spre dânsul printr-o mișcare scurtă a capului, adăugă: Ca să vezi! Nu pricep ce

nărav au toți ăștia de se gudură atâta și la ce le-o fi folosind să se bage unde nu le fierbe oala, ca niște trepăduși?! Ce-i adevărat e că tatăl meu a dat ortul popii acum o lună, iar eu mă întorc de la Pskov acasă fără o lețcaie. Nici ticălosul de frate-meu, nici maică-mea nu mi-au trimis o para chioară și nici măcar de știre nu mi-au dat! Chiar și cu un câine nu te porți mai rău! O lună încheiată am zăcut la Pskov, țintuit de friguri.

— În schimb acum pui mâna dintr-odată pe-un milion de ruble, dacă nu și mai mult. Doamne Dumnezeu! strigă slujbașul, plesnind din palme.

— Poftim, s-a mai pomenit așa ceva? spuse înfuriat Rogojin, arătând din nou spre slujbaș cu un gest mânios. Ce te tot bagi, omule, că oricum nu capeți de la mine nici o lețcaie, chiar dacă te-ai târî în patru labe înaintea mea.

— Și am să mă târăsc, am să mă târăsc!

— Ca să vezi! Dar pricepe odată ce-ți spun: de-gea-ba! Și o săptămână-ntreagă să țopăi înaintea mea, tot nu-ți dau nimic.

— Și nici să nu-mi dai! Așa-mi trebuie; nimic să nu-mi dai! Iar eu tot am să țopăi. Îmi las nevasta, copiii, dar înaintea ta am să țopăi! Acordă-mi cinstea asta, rogu-te... Acordă-mi-o!

— Ptiu! făcu tânărul brunet scuipând și se adresă din nou prințului. Acum cinci săptămâni, cu un bagaj aproape la fel ca al dumatăle, fugisem de-acasă la Pskov, la mătușă-mea. Acolo, am zăcut doborât de febră; între timp, taică-meu s-a prăpădit. L-a lovit damblaua. Să-i fie țărâna ușoară, dar pe mine cât pe ce era să mă omoare în bătaie! Mă crezi, prințe? Dacă nu fugeam, îmi venea de hac negreșit.

— Așa de rău l-ai supărat? se minună prințul, privindu-l de data aceasta cu multă curiozitate pe acest milionar îmbrăcat în cojoc. Faptul de a fi moștenit o avere și milionul ca atare puteau stârni firește curiozitatea oricui, dar pe Mîșkin îl surprinse și începu să-l intereseze la Rogojin cu totul altceva. De altfel și acesta părea dispus să stea de vorbă cu prințul, deși la el dorința de a conversa nu pornea dintr-un imbold lăuntric, ci survenea automat, ca o tendință

instinctivă de a-și ostoi zbuciumul în preajma unei fapături omenești, privind-o și pălăvrăgind, mai mult ca o destindere decât din nevoia de a-și împărtăși gândurile. S-ar fi zis că boala de care suferise nu l-a părăsit încă și el se află și acum într-un fel de delir pricinuit de febră. Cât despre slujbaș, acesta, cum s-ar zice, îl sorbea din ochi pe Rogojin și, cu răsuflarea întretăiată, prindea lacom fiecare cuvînțel ce ieșea din gura lui, de parcă ar fi fost niște nestemate.

— S-a înfuriat rău bătrânul și poate că avea și de ce, răspunse Rogojin; dar necazul ăl mare mi se trage de la frate-meu. Că de la maică-mea ce pretenții poți avea! O biată bătrânică. Citește Viețile sfinților, stă la palavre cu tot felul de băbuțe și toate le vede cu ochii fratelui meu, Senka. El însă ar fi putut să-mi dea de știre la timp. Las' că știu eu de ce n-a făcut-o! E drept că tocmai atunci zăceam bolnav, fără simțire. Se pare totuși că mi-au bătut o telegramă. Ca un făcut, a nimerit în mâinile mătușă-mii, care de vreo treizeci de ani își omoară văduvia stând cât îi ziulica de mare cu niște scrântiți întru cele bisericesti. Mai dihai ca o călugăriță. Telegrama a înspăimântat-o și, fără s-o desfacă, a dus-o la poliție, unde zace și acuma. Îi mulțumesc lui Konev, Vasili Vasilici, care m-a încunoștințat printr-o scrisoare de cele întâmplare. Ticălosul de frate-meu, de hapsân ce e, s-a apucat și a tăiat noaptea toți ciucurii de aur de pe giulgiul de brocart cu care era acoperit sicriul tatii. Cică, e păcat să se prăpădească atâta bănet!“ Ei bine, doar pentru așa ceva și merită să putrezească în Siberia, numai să spun o vorbă, că asta sigur e un sacrilegiu. Tu ce zici, momâie? se-ntoarse el către slujbaș. Cum scrie în lege: profanare de lucruri sfinte, nu-i așa?

— Profanare, profanare, Înălțimea Voastră! încuviință grăbit slujbașul.

— Ajungea în Siberia pentru asta?

— Da, da, Siberia, Siberia îl păștea! Cum mă vezi și cum te văd!

— Ei și-or fi închipuind că mai zac bolnav, urmă Rogojin, adresându-i-se din nou prințului, iar eu, fără să fi suflat o vorbă cuiva și nici măcar înzdrăvenit cum trebuie, m-am suit în tren și iată-mă acum în drum spre Petersburg. Ce-o să se mai mire

frate-meu, Semion Semionîci, când m-o vedea că apar! El își închipuie că nu știu cum mă ponegrea în fața răposatului! Recunosc că l-am înfuriat atunci pe bătrân din pricina Nastasiei Filippovna. Ce să fac, am păcătuit – am păcătuit!

— Nastasia Filippovna, zici? se strădui parcă să-și amintească de ceva slujbașul, cu o expresie servilă în ochi.

— Ia mai slăbește-mă, că n-ai de unde s-o cunoști! îl repezi cu năduf Rogojin.

— Ba, să știi că o cunosc! răspunse triumfător slujbașul cel bubos.

— Vezi-ți de treabă; parcă o singură Nastasia Filippovna există pe lumea asta! Tare nesimțit mai ești, omule! Se putea să nu dau peste o lichea care să se țină scai de mine?! adăugă el, adresându-i-se prințului.

— Orice mi-ai spune, eu tot o cunosc! Lebedev o cunoaște, se grozăvea slujbașul. Degeaba se mânie Înălțimea Voastră, pentru că sunt în stare să dovedesc că am spus adevărul adevărat! E vorba chiar de Nastasia Filippovna din pricina căreia tatăl dumitale te-a snopit în bătai, adică de Nastasia Filippovna Barașkova, adevărată doamnă, ca să spunem așa și în felul ei tot o prințesă. E încurcată cu un anume Toțki, mare proprietar și arhicapitalist – Afanasi Ivanovici Toțki, membru în mai multe companii și societăți și pe chestia asta prieten la cataramă cu generalul Epancin...

— Ia te uită! făcu Rogojin surprins. Ptiu, lua-l-ar naiba! O cunoaște cu adevărat.

— Lebedev știe tot! Nimic nu-i scapă! De altfel trebuie să știi, Luminăția Voastră, că eu și pe Aleksașka Lihaciov l-am cunoscut îndeaproape, iar după moartea tatălui său, l-am însoțit peste tot; n-a rămas un colțișor măcar unde să nu fi călcat împreună; pretutindeni l-am dus; un pas nu făcea fără Lebedev. Acuma stă la răcoare pentru niște datorii, dar pe atunci a avut prilejul să le cunoască și pe Armance și pe Coralia și pe prințesa Pațkaia și pe Nastasia Filippovna; și câte și mai câte.

— Pe Nastasia Filippovna? Vrei să spui că ea și cu Lihaciov... îl privi înfuriat Rogojin; până și buzele i se învinețiseră și-i tremurau de mânie.

— N-nici vorbă! N-n-nici vorbă! Nici vorbă de așa ceva! sări ca ars slujbașul, grăbindu-se. Nici un fel de bani nu l-au putut ajuta pe Lihaciov să ajungă la ea! Nu, ea nu-i ca Armance. Doar Toțki poate că are trecere la dânsa. Nu se duce nicăieri și numai seara apare, în loja ei, la Teatrul Mare sau la Teatrul Francez. Ofițerii, cât sunt ei de lăudăroși, nu cutează nici ei să spună vreo necuviință, pentru că nimeni nu le-ar da crezare. Nu le rămâne decât să-și dea cu coatele arătând spre dânsa și să-și șoptească: „Uite-o, asta-i Nastasia Filippovna aceea!” și atât; altceva nu spun, pentru că nici n-ar avea ce spune.

— Așa este, într-adevăr, întări Rogojin posomorât, încruntându-și sprâncenele. Se potrivește întocmai cu ce mi-a spus și Zaliojev atunci. Și așa s-a întâmplat, dragă prințe, că într-o bună zi, trecând pe Nevski Prospekt, îmbrăcat într-o scurtă ponosită de-a lui taică-meu, am văzut-o ieșind dintr-o prăvălie și urcându-se în trăsură. Parcă m-ar fi străpuns o săgeată. În clipa aceea îmi iese în cale Zaliojev. Nici nu mă puteam compara cu el: era fercheș ca o calfă de frizer, ba mai purta și monoclu, câtă vreme pe noi tata ne ținea în cizme de iuft și ne hrănea cu ciorbe de post. „Nu-i de nasul tău, îmi zice, e o adevărată prințesă. O cheamă Nastasia Filippovna Barașkova și trăiește cu Toțki. Acuma, nu știe cum să se descotorosească de dânsa, căci i-a venit, ghiuj bătrân de cincizeci și cinci de ani, să se însoare cu cea mai frumoasă fată din Petersburg.” Tot atunci, Zaliojev îmi sugerează că, dacă vreau, pot s-o văd chiar în seara aceea la reprezentația de balet de la Teatrul Mare, unde ea avea o lojă reținută cu abonament. După rânduiala lui taică-meu de acasă, pas de te du la balet – te omoară în bătai, nu alta! Dar mai puteam eu să țin seama de toate astea?! Mă strecurai tiptil și o ștersei pentru un ceas la teatru ca s-o mai văd o dată pe Nastasia Filippovna; toată noaptea n-am mai putut închide ochii. A doua zi dimineața, răposatul îmi dă două obligațiuni de stat de cinci la sută, a câte cinci mii

de ruble fiecare, cu poruncă spusă răspicat: „Du-te de le vinde; pe urmă treci și achită-i lui Andreev șapte mii cinci sute de ruble, iar restul de la zece mii mi-l aduci și mi-l predai mie în mână; nu zăbovi, nu te abate pe nicăieri, de la biroul lui Andreev vii direct acasă, te aștept.“ Obligațiile le-am vândut eu, banii i-am luat, dar la Andreev nu m-am dus, ci am intrat direct în magazinul englezesc, am ales o pereche de cercei cu briliante, fiecare aproape cât o alună. Costau cu patru sute de ruble peste cele zece mii pe care le aveam în buzunar; mi-am spus numele și negustorul mi-a făcut credit. Apoi m-am dus la Zaliojev: „Așa și pe dincolo, ăsta mi-i păsul, du-mă, nene, direct la Nastasia Filippovna.“ Pornirăm. Cum și pe unde am mers, crede-mă, n-aș putea să spun, căci mergeam în neștire, fără să-mi dau seama ce se petrece cu mine și nu-mi amintesc de nimic. Știu numai că m-am pomenit într-un salon și a apărut dânsa ca să ne primească. De altfel, nici nu m-am prezentat, nu voiam să știe că eu sunt acela care oferă darul și atunci a vorbit Zaliojev: „Din partea lui Parfion Rogojin, adică în amintirea întâlnirii de ieri, binevoiați a-i primi“, zise el. Ea deschise cutia, se uită la cercei și zâmbi: „Mulțumește-i prietenului dumitale, domnul Rogojin, pentru amabila lui atenție“, răspunse ea, se înclină și se retrase. O, Doamne, de ce n-am murit în clipa aceea? Că doar în sinea mea, când m-am hotărât să mă duc la ea, mă gândisem: „Puțin îmi pasă; totuna, cei de acasă n-or să mă mai vadă întorcându-mă viu!“ Ceea ce mi s-a părut însă deosebit de jignitor a fost faptul că bestia aceea de Zaliojev a căutat să tragă spuza pe turta lui. Cu statura mea mică și înfățișarea de slugoi, tăceam rușinat și nu-mi puteam lua ochii de la ea, în timp ce el, din contră, îmbrăcat ca un filfizon, pomădat, frizat, rumen, cu o cravată în carouri la gât, se tot hlizea și se tot izmenea înaintea-i, încât n-ar fi fost de mirare ca ea să-l fi luat pe el drept Rogojin. După ce ieșirăm, îi spusei: „Ia seama, zic, nu cumva să-ți intre în cap că ai putea să te bagi pe fir, ai înțeles?“ „Bine, bine, dar să te vad cum te descurci în fața lui Semion Parfionîci!“ îmi răspunse el râzând. Mărturisesc că atunci îmi venea mai degrabă să

mă arunc în râu decât să mă întorc la tata, dar mi-am zis: „Fie ce-o fi!“ și m-am întors acasă ca un becisnic.

— Vai, vai! făcu slujbașul cutremurându-se și strâmbându-se. Când te gândești că răposatul, nu zic pentru zece mii, dar și pentru zece ruble, era în stare să-i vină de hac omului, trimițându-l pe lumea cealaltă, îi explică el prințului.

Acesta se uita mirat la Rogojin, al cărui chip părea și mai palid în acel moment.

— Pe lumea cealaltă! se strâmbă, imitându-l, Rogojin. Ce știi tu!... Întâmplarea a ajuns numaidecât la urechile tatei; de altfel, Zaliojev își făcuse datoria s-o povestească pretutindeni. Taică-meu mă chemă în încăperile de sus și, încuind ușa, mă ținu un ceas întreg într-o bușeală. „Asta-i numai un mezelic, zise, o mică pregătire pentru diseară, când am să mai vin, ca să-mi iau rămas-bun de la tine în toată regula.“ Și ce crezi că a făcut bătrânul pe urmă? S-a dus acasă la Nastasia Filippovna, i-a trântit o plecăciune până-n pământ și începu s-o implore plângând. Până la urmă, ea îi aduse cutiuța cu cerceii și i-o azvârli în față: „Ține-ți cerceii, bătrâne, spuse ea, dar să știi că pietricelele astea prețuiesc în ochii mei de zece ori mai mult acum, când știi la ce urgie s-a expus Parfion, pentru ca să mi-i dea în dar. Salută-l și mulțumește-i lui Parfion Semionîci.“ Eu, în timpul acela, cu voia mamei, împrumutai douăzeci de ruble de la Seriojka Protușin și plecai cu trenul la Pskov; ajunsei într-un hal fără de hal. Bătrânele se puseră să-mi citească pilde din Viețile sfinților. Dar eu, amețit de băutură, pornii să-mi topesc ultimii bănișori prin cârciumi. M-au găsit a doua zi beat mort sub un gard, scuturat de friguri și pe deasupra mușcat de câini. Mai-mai să dau ortul popii peste noapte.

— Acu', acu' să vezi cum ți-o mai jucăm noi pe încântătoarea Nastasia Filippovna! chicoti slujbașul, frecându-și mâinile. O dăm gata, la naiba cu cerceii! Ne înfățișăm acum cu ceva mai abitir decât niște cercei...

— Ascultă! Dacă te mai aud că spui măcar un singur cuvânt despre Nastasia Filippovna, să știi că te iau la palme, fără să mă

uit c-ai fost prieten cu Lihaciov! strigă Rogojin, apucându-l aprig de braț.

— Dacă dai în mine, înseamnă că nu mă vei respinge! Bate-mă! Când ai dat în cineva, l-ai legat de tine pentru totdeauna. Dar mi se pare că am și sosit.

Într-adevăr, trenul intra în gară. Rogojin spusese că nu se știe încă nimic despre plecarea lui din Pskov și cu toate astea mai mulți inși îl așteptau pe peron.

Zărindu-l, ei începură să strige și să-și agite căciulile în aer.

— Poftim și Zaliojev e aici, murmură Rogojin, care îi privea de sus cu un zâmbet triumfător și răutăcios în același timp. Prințe, i se adresa el deodată lui Mîșkin, nu știu pentru ce, dar mi-ai devenit foarte drag. Poate pentru că te-am întâlnit în asemenea clipe; dar l-am întâlnit, uite, și pe dânsul, urmă el, arătând spre Lebedev; și totuși nu mi-a deșteptat nici un fel de simpatie. Să vii să mă vezi, prințe. Îți voi da jos ghetrele astea, te îmbrac într-o blană de jder faină; pun să-ți facă un frac extra cu o jiletcă albă sau de altă culoare, după cum vei dori; îți voi umple buzunarele cu bani și... ne vom duce împreună la Nastasia Filippovna! Ce zici, vii?

— Ascultă-l, prințe Lev Nikolaevici! îl îndemnă entuziasmat și solemn Lebedev. Nu lăsa să-ți scape prilejul! Nu lăsa...!

Prințul Mîșkin se săltă puțin de pe bancă, îi întinse politicos mâna lui Rogojin și rosti cu multă amabilitate:

— Vin cu cea mai mare plăcere și îți mulțumesc pentru prietenia pe care mi-o arăți. Și poate chiar astăzi am să trec pe la dumneata, dacă voi mai avea timp. Pentru că, îți spun sincer, și dumneata mi-ai plăcut mult, mai cu seamă după ce mi-ai povestit întâmplarea cu cerceii; dar și înainte de asta mi-ai plăcut, cu toate că ai o față tare mohorâtă. Îți mulțumesc de asemenea și pentru blana și pentru hainele pe care mi le promiți, căci într-adevăr, foarte curând probabil, voi avea mare nevoie și de haine, și de șubă. Cât despre bani, mărturisesc că în momentul de față n-am aproape nici o lețcaie.

— Bani vom avea; nici o grijă. Diseară capăt bani. Să vii neapărat!

— Bani vor fi, nici o grijă, repetă ca un ecou slujbașul, chiar în seara asta!

— Dar în privința femeilor, ce ai de spus, prințe, ești cumva amator? Hai, zi-i – nu te sfii!

— N-u-u! Să vezi, eu... Poate că nu știi, dar din cauza bolii mele moștenite, eu nici n-am cunoscut femeia.

— În cazul acesta, prințe, strigă Rogojin, dă-mi voie să te socot omul blajin desprins de cele lumești și pe alde voi Dumnezeu vă ocrotește.

— Așa-i, Dumnezeu îi ocrotește, întări slujbașul.

— Iar tu să vii cu mine, conțopistule, îi porunci Rogojin lui Lebedev și coborâra cu toții din tren.

Așadar, Lebedev își atinsese scopul. În curând, ceata lor gălăgioasă porni spre Voznesenski Prospekt. Prințul trebuia să ajungă în Liteinaia. Vremea era umedă și răcoroasă; întrebă trecătorii și, aflând că are de făcut vreo trei verste pentru a ajunge la destinație, se hotărî să ia o birjă.

II

Generalul Epancin locuia în casa proprie, situată nu departe de Liteinaia, în direcția catedralei Spas Preobrajenie. În afară de această (impunătoare) clădire, din care aproape cinci șesimi erau ocupate de chiriași, generalul mai avea o casă foarte mare pe Sadovaia, care-i aducea un venit apreciabil. Pe lângă aceasta, era proprietarul unei fabrici în județul Petersburg și al unei moșii întinse și rentabile, situată chiar în apropierea capitalei. Se știa că într-o vreme generalul Epancin se ocupase intens de niște concesiuni și acum figura printre marii acționari ai mai multor societăți comerciale. Trecea drept un om foarte bogat, foarte ocupat și foarte influent prin relațiile lui. Avea darul de a se face indispensabil în anumite instituții, în special la serviciul său. Pentru nimeni nu constituia însă un secret

că Ivan Feodorovici Epancin nu avea studii și provenea din copiii de trupă; acest din urmă amănunt pleda, de bună seamă, în favoarea și spre lauda lui; totuși, generalul, deși un om inteligent, își avea și el micile slăbiciuni – între care și faptul că nu-i plăcea să i se amintească de acest lucru. În tot cazul, istețimea și dibăcia lui erau de netăgăduit. Așa, de pildă, își făcuse un obicei, un adevărat sistem de a nu căuta să iasă în evidență, de a rămâne, dacă era cazul, în umbră, neobservat; de aceea foarte multă lume prețuia la el tocmai această modestie și faptul că întotdeauna își cunoștea poziția și locul. Și totuși, de-ar fi știut aceia care-l judecau astfel ce se petrece în adâncul sufletului acestui Ivan Feodorovici, care-și cunoștea atât de bine locul! Deși avea o mare experiență a vieții și anumite însușiri absolut remarcabile, Ivan Feodorovici prefera totuși să apară mai curând în chip de înfăptuitor al gândurilor altuia decât ca un om cu idei proprii; îi plăcea să treacă drept „omul cel mai devotat“, sincer și dezinteresat, ba chiar – ca să vezi încotro merge veacul! – drept un om de inimă, rus sadea. E drept că această din urmă postură i-a atras și câteva întâmplări nostime de tot, dar generalul știa să-și țină cumpătul chiar și în cele mai anecdotice situații. Unde mai pui că norocul îl favoriza până și la joc: risca absolut conștient sume mari și, departe de a-și ascunde pasiunea pentru jocul de cărți, i se deda cu toată plăcerea, mai cu seamă că de cele mai multe ori aceasta s-a dovedit a-i fi de mare folos. Societatea în care se complăcea era destul de pestriță, formată însă numai din „barosani“. De altfel, totul era deocamdată o chestiune de viitor, timpul putea să mai rabde, timpul știe să rabde multe și toate urmau să vină cu vremea și la rândul lor. Generalul Epancin nu avea decât cincizeci și șase de ani. Era, cu alte cuvinte, în plină vigoare a unei vârste când, la drept vorbind, începe adevărata viață. Constituția lui robustă, tenul sănătos, dinții tari, deși cam înnegriți, expresia preocupată a feței dimineața la serviciu și veselă seara la masa de joc sau acasă la Luminăția Sa – toate astea, fără îndoială, contribuiau în chip simțitor la succesele prezente și viitoare ale generalului și-i presărau drumul vieții cu trandafiri.

Generalul avea o familie înfloritoare. E drept că aici nu chiar totul era trandafiriu, în schimb existau și o mulțime de lucruri în jurul cărora de mult începuseră să graviteze, cu toată seriozitatea și fervoarea, cele mai frumoase speranțe și țeluri ale Excelenței Sale. De altfel, există oare țeluri mai importante și mai sfinte decât cele părintești? Unde te-ai putea ancora mai bine decât în sânul familiei!

Soții Epancin cu cele trei fiice formau o familie legată printr-o afecțiune trainică. Se însurase generalul, pe când era încă tânăr locotenent, cu o fată aproape de aceeași vârstă cu el, care nu era nici frumoasă și nici cine știe ce învățată, iar toată zestrea ei se reducea la cincizeci de suflete – care, ce-i drept, constituie temelia izbânzilor lui viitoare. Totuși, niciodată mai târziu, generalul Epancin nu s-a arătat nemulțumit de această căsătorie prea timpurie, niciodată n-a considerat-o drept o nechibzuință a tinereții exaltate; dimpotrivă, îi purta soției sale atâta respect, încerca de multe ori față de dânsa atâta sfiiciune și teamă chiar, încât ajunse s-o iubească. Generăleasa descindea dintr-o familie nu cine știe ce strălucită, în schimb foarte veche, familia princiară Mîșkin și se mândrea nespus cu stirpea ei. Un personaj influent de atunci, unul dintre acei proteguitori care au putință să protejeze fără să-i coste ceva, binevoi să se intereseze de căpătuirea tinerei prințese. El îi deschise porțița junelui ofițer și-i dădu ușurel un brânci pe calea norocului, cu toate că acesta nici nu prea avea nevoie să fie îmboldit; îi era de ajuns un semn, o privire încurajatoare – și în ruptul capului, n-ar fi lăsat să-i scape ocazia! Cu unele mici și rare intermitențe, cei doi soți conviețuiau mai bine de douăzeci și cinci de ani într-o armonie aproape desăvârșită. Ca ultimă mlădiță a unei familii nobile și poate datorită și unor însușiri și calități personale, generăleasa reușise încă din tinerețe să-și atragă bunăvoința câtorva doamne influente din înalta societate. Treptat, pe măsură ce situația materială și poziția socială a generalului deveneau tot mai prospere, ea se familiariza complet cu atmosfera din saloanele acestei lumi selecte.

Între timp, cele trei fete ale generalului – Aleksandra, Adelaida și Aglaia – crescuseră și ajunseră la vârsta de măritiș. E drept că, după

nume, nu erau decât odraslele generalului Epancin. În schimb, după mamă aparțineau aristocrației, aveau zestre frumoasă, tatăl lor putea spera să ajungă la cele mai înalte situații, iar pe deasupra – ceea ce nu era deloc lipsit de importanță – toate trei erau de o frumusețe răpitoare, chiar și cea mai mare, Aleksandra, care număra douăzeci și cinci de ani împliniți. A doua, Adelaida, avea douăzeci și trei, iar cea mai mică, Aglaia, împlinise abia douăzeci. Aglaia era cea mai frumoasă dintre toate și în societate începuse să atragă atenția tuturor. Dar mai era ceva: toate trei erau foarte instruite, străluceau prin inteligență și talente. Se știa că surorile trăiesc în bună înțelegere și se ajută între ele. Se vorbea chiar de unele sacrificii materiale făcute de surorile mai mari în folosul celei mici – un adevărat idol al familiei. În societate, nu numai că nu căutau să strălucască, ci, dimpotrivă, se țineau foarte modest. Nimeni nu le-ar fi putut învinui de trufie sau îngâmfare; se știa însă că erau mândre și că își cunosc pe deplin valoarea. Aleksandra era muziciană; Adelaida avea talent pentru pictură; și totuși, aproape nimeni nu știuse de asta și aceste însușiri ale lor fură descoperite abia în ultimul timp și cu totul la întâmplare. Într-un cuvânt, toată lumea avea numai cuvinte de laudă pentru cele trei surori. Adică, aproape toată lumea, căci existau și răuvoitori, care vorbeau cu groază despre pasiunea surorilor Epancin pentru lectură, despre acea sumedenie de cărți pe care le citiseră. Fiicele generalului nu se arătau deloc grăbite să se mărite; știau să prețuiască în modul convenit cercurile pe care le frecventau, păstrând totuși anumite rezerve. Faptul apare cu atât mai demn de relevat cu cât se cunoșteau veleitățile și țelurile pe care le nutrea tatăl lor.

Era aproape de unsprezece când prințul sună la ușa locuinței generalului. Acesta ocupa, la etajul al doilea, un apartament destul de modest în raport cu poziția lui socială. Un lacheu în livrea deschise ușa și prințul fu nevoit să intre în lungi tratative cu acest cerber, care se uita cu vădită neîncredere la dânsul și la bocceluța lui. În cele din urmă, după declarația de mai multe ori repetată că este într-adevăr prințul Mișkin și că are absolută nevoie să-l vadă pe

general pentru o chestiune urgentă, lacheul îl introduse într-o încăpere mică de lângă anticamera biroului și-l predă în seama unui alt om, care își făcea serviciul în timpul dimineții, anunțând persoanele venite pentru audiență. Îmbrăcat în frac, acesta părea să fi trecut de patruzeci de ani, iar după ținuta lui gravă și aerul preocupat se putea vedea cât de pătruns era el de importanța funcției sale, căci era ușier cu însărcinări speciale pe lângă cabinetul Excelenței Sale.

— Așteptați în anticameră, iar legăturica lăsați-o aici, spuse el, așezându-se în fotoliul său cu o gravitate măsurată și examinându-l cu o privire severă și plină de mirare pe prinț care, fără a-și lăsa din mână modestul bagaj, ocupase un scaun alături.

— Dacă-mi dai voie, am să aștept aici, în tovărășia dumatăle; căci ce rost are să rămân singur acolo?

— Aici nu se cade să așteptați, fiindcă sunteți vizitator, adică oaspe. Vreți să vorbiți personal cu Excelența Sa?

Lacheul, se vede treaba, avea anumite rezerve în privința lui și, neputându-se împăca cu gândul că va trebui să introducă un asemenea musafir, hotărî probabil să-l mai descoasă puțin.

— Da, am de vorbit cu generalul Epancin într-o chestiune... începu prințul.

— Nu vă întreb despre ce anume vreți să-i vorbiți; treaba mea e să vă anunț. Dar, așa cum v-am mai spus, până la venirea secretarului, nu e cu putință.

Neîncrederea omului părea să crească: prea din cale-afară se deosebea acest prinț de vizitatorii obișnuiți, cu toate că, aproape zilnic, la o anumită oră, generalul era nevoit să primească în chestiuni de afaceri tot felul de oameni. Deși se deprinsese cu asta, ba promise chiar și instrucțiuni destul de precise în această privință, lacheul avea totuși mari îndoieli în cazul de față, socotind probabil că prezența secretarului va fi absolut necesară.

— E adevărat că... veniți chiar din străinătate? întrebă el în cele din urmă, aproape fără voie și ezitând; ar fi vrut poate să întrebe: „E adevărat că sunteți prințul Mișkin în carne și oase?”